

1898

Inledning

1 maj blev mer och mer en demonstrationsdag för den allmänna rösträtten, även om kravet på 8-timmarsdag fortfarande spelade stor roll. Detta krav ingick också i det första partiprogrammet som beslutades på SAP:s kongress i juli 1897. I partiprogrammet ingick som första politiska krav allmän, lika och direkt rösträtt. På kongressen fastslogs också storstrejk som det mest effektiva påtryckningsmedlet för att uppnå allmän rösträtt. Splittringen bland folkrikspartier blev tydlig. Liberalerna genomförde under 1898 som påtryckning en petition för reform av rösträtten som dock inte gav något resultat. I resolutionen nämndes Norge och Danmark som förebilder. I Norge, som ingick i unionen med Sverige, infördes allmän rösträtt under 1898 (för kvinnor dock först 1913).

Annars präglades 1898 av en mängd arbetskonflikter, ”konfliktrekord” (Ture Nerman, och därmed aktualiserades frågan om föreningsrätten. Detta uppmärksammades av Branting som i sin majartikel betecknade föreningsrätten som en ”människorätt”.

1. Majtal

- Ort: Eskilstuna.
- Källa: Eskilstuna-Kuriren 1898-05-02, s. 3, 1-maj-demonstrationerna.

Sedan demonstranterna fylkat sig omkring talarestolen, därvid på alla sidor omgifna af en öfverskådlig folkmassa, och musiken utfört ett musiknummer, sjöng den 50 man starka kören ett sångnummer hvarpå tribunen beträddes af riksdagsman *Hj. Branting*, som höll **demonstrationstalet**.

Inledningsvis underströk tal. den meningen, att det är långt viktigare att de årliga majdemonstrationerna hållas och massorna talrikt samlas än hvad som dävid utsäges från talarestolen. Ty äfven utom arbetarnes krets har man nu börjat fatta innebörden af de tidare örelser, för hvilka dessa demonstrationer äro ett uttryck för.

Tal. erinrade vidare om, hurusom krafvet på 8 timmars lagstadgad arbetsdag blifvit det gemensamma samlingstecknet för arbetarklassen i alla civiliserade länder. Denna fordran låge också tillräckligt nära för att kunna fattas och omfattas af arbetarne jorden rundt. Detta oafsedt olika utveckling och politiska mål i olika länder.

1890 anordnades de första demonstrationerna för 8 timmars arbetsdag. Jämföra vi ställningen nu och då finna vi en betydlig förändring till det bättre, för hvilken arbetarne hafva sig själfva att tacka. Uti storindustrien har arbetstiden nu nedbringats til i regel 10 timmar, och äfven landtbrukasarbetarne hafva där och hvar lyckats få arbetstiden förkortad. Ett betydligt framsteg har sålunda under de senaste 8 åren tagits äfven i vårt land, ehuru vi i förhållande till öfriga länder ej kommit långt.

Vi, som veta, att målet ej kan nås i ett enda slag, vi böra noga följa denna frågas utveckling i grannländerna och den öfriga världen. Och vi finna då, att om en framställd fordran till en början afslås, så gäller det att icke förlora modet utan taga nya tag, till dess segern vunnits.

Tal. anförde ett yttrande, hvarmed en statsman i den lagstiftande församlingen i sitt land motiverat krafvet på 8 timmars lagstadgad arbetsdag. Det var ingen europeisk statsman som här afsågs, ånej, det var statsministern i Queensland, Australien, hvilken i detta fall visat vägen.

Denne man ville ha sitt lagförslag i harmoni med de djupa leden. I våra politiska kretsar gör man tvärtom.

Därför gäller det, framhöll tal., för arbetsklassen, att göra klart för sig, hvad den har rätt att fordra, odlar sitt vetande och gör sig beredd att intaga den plats, som med rätta tillkommer densamma.

Det kan ej hjälpas, att medan man ute i de stora kulturländerna söker tillämpa sig 8 timmarsdagen, måste vi här i Sverge strida med dubbel front: ej blott för det ekonomiska krafvet på 8 timmarsdag utan ännu mera för det politiska krafvet på rösträttens utsträckande till $\frac{3}{4}$ af vårt folk, som ännu hålles utestängda från politiskt medborgarskap.

Det är också häpnadsväckande, framhöll tal. att medan Sverge under de senaste 30 åren blifvit ett industriell[igt] samhälle, hafva industriarbetarne, i stort sedt, fått förblifva utan rösträtt.

1866 års pänningerepresentation fortlefver ännu. Den politiska makten ligger ännu där den låg för öfver 30 år sedan. Häri ligger en hotande fara för framtiden, en fara som endast kan afvärjas därigenom att arbetsklassen får taga sin del i lagstiftningsarbetet. Denna klass växer och knackar nu på porten till den politiska makten. Det går ej an att längre utestänga arbetarne. Men sådan ställningen är i riksdagen få ej arbetarne invagga sig i några falska förhoppningar. Nej, låt oss, manade tal., se förhållandena sålunda de är, att arbetsklassen endast och uteslutande genom fast beslutsamhet kan tillkämpa sig rösträtt.

Därför måste det rena [svårläst] arbetarepartiet på sitt program upptaga storsträjken, ett medel, som visat sin förmåga att skrämja däruppe och sammanhålla därnere.

Vi äro icke blinda för svårigheterna, men vi måste välja den enda väg, som kan leda till målet: vi måste se till att vi träffa våra motståndare, där de ekonomiskt och politiskt äro mest sårbara.

Nu räknar arbetarepartiet 30,000 medlemmar, om några år har antalet antagligen fördubblats. Då kanske det kan vara lönt att tala ett allvarsamt ord med vår första kammare och om intet annat hjälper besluta tillgripa den fredliga och lagliga arbetsnedläggelsens vapen.

Under intrycket af en sådan situation måste arbetareorganisation målmedvetet gå framåt och växa sig så stark som möjligt. Det är den, som skall utgöra samlingstecknet. Lefve den!

Det nära tre kvart långa, formfulländade anförandet, af hviket förestående endast är ett bristfälligt sammandrag, åhördes med spänd uppmärksamhet och belönades med starka applåder.

Ett fyrfaldigt lefve för arbetarerörelsens utbraktes.

Sedan ytterligare ett sångnummer utförts af kören antogs enhälligt följande **resolution.**

[...]

Strax efter kl. 4 upplöste sig demonstrationen, som i allo artat sig lyckligt.

Vid återresan kl. 5 uppvaktades hr Branting vid stationen med sång af kören.

2. Notis om majtalet

- Källa: Social-Demokraten 1898-05-02, s. 2, Eskilstuna.

Eskilstuna.

På stora torget samlades demonstranterna, 19 föreningar, bakom 16 röda och 3 andra fanor, uppställda i linje tvärs öfver torget. Kl. 2 satte sig tåget i marsch staden rundt, med 5 musikkårer och minst 1,500 man starkt. Vid återkomsten talade riksdagsmannen *Hj. Branting* från en midt på torget upprest talarestol, inför godt 3,000 människor. Stockholmsresolutionen antogs enhälligt.

Arbetarekommunens sångkör, som biträdde vid demonstrationen, hälsade sedan vid hr Brantings afresa honom med sång vid järnvägsstationen.

2. Artikel

- Ämne: Arbetarklassens människorätt.
- Källa: Social-Demokratens 1:a maj-nummer 1898, s. 2.

Yttrande, tryck- och församlingsfrihet är en del af det odödliga arvet från den första franska revolutionen. I den "förklaring af människans rättigheter" som nationalförsamlingen år 1789 satte som inledning till författningen, heter det i § 11: "Rätten att fritt meddela andra sina tankar och meningar hör till de dyrbaraste rättigheter en människa har. Hvarje medborgare kan sålunda fritt tala, skriva och trycka, dock under villkor att i de fall lagen förutsett svara för missbruk af denna frihet."

Också såg man under den modärna arbetarerörelsens genombrottsår här i landet, när vettskrämde eller servila myndigheter groft kränkte "rätten att fritt meddela andra sina tankar", den borgerliga liberalismens bättre elementer minnas sina traditioner och stiga fram till indignerade protestmöten, där tankens och ordets frihet åter sattes i högsätet som oförytterlig människorätt.

Från en helt annan tankekedja stammar krafvet på *föreningsrätt*.

Den stora revolutionen, hvars historiska uppgift var att rifva ned den gamla medeltidsbyggnaden med dess ståndsskillnader och privilegier, för att på dess spillror resa det borgerliga samhället, såg icke med blida ögon någon sammanslutning bland medborgarne, som kunde påminna om de sociala kaster den dekretat bort och störa den jämlikhet i rättigheter, som den i teorin högtidligen förkunnat. Den erkände nationen och individen, men mellan dessa fanns i dess filosofi ingen plats. Fullt följdriktigt sprängde också just revolutionens män de gesällföreningar, i hvilka dåtidens arbetare sökt och funnit ett värn mot öfvergrepp och utsugning från mästarne. När alla voro fria och i rättigheter jämlika, behöfdes de ej mera, hette det.

Men nöden lärde snart annat. Bland människorättigheterna af 1789 fanns också "rätten till egendom", och i det borgerliga samhället betyder detta rätten att genom egendomsbesittning herrska öfver de egendomslösa. De gamla bördsrättigheterna hade fallit, men blott för att lämna plats åt den brutala, ohöljda företrädesrätt, som besittning af penningar förlänar. Jämlikheten var vunnen på papperet, folket hade köpt den med sitt blod, men det blef snart förfärande tydligt att den formella likställigheten blott skylde öfver den mest djupgående olikställighet, att klyftan stod kvar lika öofverstiglig, blott litet annorlunda lagd än förr, mellan dem som lefde på lifvets solsida och dem som blott lärde känna dess nattsida.

Men dessa proletärer, dessa egendomslösa i den borgerliga egendomens samhälle, hvar fanns för dem någon ljusning eller någon utsikt till räddning annat än i förenade

krafters verksamhet? Själva den industriella utvecklingen, som sammanför de modärna arbetarne i stora massor, med likartat lefnadssätt och på det hela öfverallt lika låga och ovissa löner, som sålunda svetsar ihop dem till en ny, från alla andra särskild klass, drifver dem med naturnödvändighet till sammanslutning. Från de första tillfälliga försöken att gemensamt häfda sin ställning mot en enskild arbetsherre - se hur det går till när oorganiserade strejka! - "Öfvergå de småningom till allt fastare organisationer". Dessa samla i fredens dagar kassor för kommande strider, de uppfostra sig till att välja rätta ögonblicket och till att afpassa sina anspråk efter sin förmåga att genomföra dem, de träda i förbindelse med kamrater på andra orter och i andra yrken, och i våra dagar, hundra år efter att den stora revolutionen upplöste arbetarnes föreningar som öfverflödiga i jämlikhetens samhälle, står i hela världen hela den framskridna, om sin ställning i samhället klart medvetna arbetareklassen samlad och organiserad som aldrig förr, med målet tydligare än någonsin i siktet att mot den klass, som besitter arbetsmedlen, försvara och förbättra arbetarnes lefnadsställning, ekonomiskt, socialt och politiskt.

Därför är också föreningsrätten ett *arbetarkraf* i egentligaste mening. Visst ha också de borgerliga elementen i samhället småningom åter lärt att sätta värde därpå; äfven de ha fått smaka månget rapp af konkurrensens "frihetspiska, och den fria sammanslutningen för icke-ekonomiska, ideella syften blomstrar i vår tid som aldrig förr. Från dessa håll kunna därför arbetarne räkna på både förstående och en viss sympati, hvars värde icke skall underskattas. Men för ingen annan samhällsklass är föreningsrätten en sådan *lifsfråga* som för de socialt och ekonomiskt svagaste, för arbetarne.

Här i Sverige är denna rätt från statens sida hittills obestridd, fastän å andra sidan icke håller med en bokstaf i lagen värnad. Men där staten ej skickar sig att genast gå en herrskande öfverklass' ärenden, så stiftar denna själf en lag öfver och vid sidan af lagen. Så ha Sverges arbetare fått i dessa senaste tider öfver sig nya lagstiftare af egen själfherrskarenåde, en Scherman på Ulfvik, en Ekström på Forshaga - jag nämner blott ett par typiska exempel, listan blefve för lång eljest.

Desse ha bjudit och befalt: den arbetare, som går in i sitt yrkes förening, dömes, så långt vår makt sträcker sig, med sin familj till svältdöden; han får hvarken arbete eller bröd. Och så mycket blinkar dem öfverklassstaten god mening, att när de kasta ut i vintern på bar backe, de arbetare, som hålla fast vid sin klass' stora försvafsmedel, så sänder den sina soldater för att hålla nere harmen öfver den skändliga orätt, som föröfvas med rättens tjänares hjälp.

Dock, lyckligtvis är det *för sent* som dessa småtyranner äro ute. Låt vara att de och deras likar ännu kunna komma mycket ondt åstad, samla en skuld öfver sina hufvuden, hvilken för resten nog kanske kan bli utkräfd en dag; låt vara också att de

på sina slafjakter rundt Sveriges alla bygder kunna infånga en tillräcklig uppsättning förrädare eller trälnaturer, det blir dock alltid Pyrrhus-segrar.

”Sanningen är på marsch”, säger Zola i sin kamp för rätten nere i Frankrike. Här hemma kunna vi omsider säga att *organisationstanken är på marsch* bland Sverges arbetare, och genom förföljelser, genom nederlag skall den till arbetarklassens välfärd gå framåt, ständigt framåt till seger.

Hjalmar Branting.